

Myter om det förflutna är myter om vårt nu

Om Finland, dess historia och dess befolkning florerar myterna. Det urval av myter som historiker bidragit med till det här numret är inte uttömmande, men omfattar de mer seglivade föreställningarna om vårt förflutna.

Johanna Wassholm anmärker (s. 5) att gränsen mellan myt och verklighet inte alltid är självklar. Det finns entydiga myter, liksom obestridliga historiska fakta, men i vissa fall är gränsen mer flytande. Också historiens förtigna skeenden spelar en roll då föreställningar om vårt förflutna skapas – om än den vetenskapliga historieskrivningen inte längre tillåts glömma det som inte "passar in". Men historia skrivs på många sätt, inte enbart i forskningsinstitutens korridorer.

Varför är vissa myter så seglivade, och varför håller vi fast vid dem till och med då vi mer eller mindre *vet* att det handlar om

myter? Legenden om bonden Lalli känner de flesta till, men inte ens i grundskolan betonades det där med *legend* särskilt mycket. Ett annat exempel på sådant man lär sig redan under skolans historiektioner är berättelsen om klubbekriget som en böndernas kamp (myt nr 7 på Ikaros' lista). Historielärare Lars Varstala konstaterar (s. 6-7) att gymnasiets alla obligatoriska kurser i ämnet enligt den nya läroplanen från 1994 inriktar sig på tiden från 1809 och framåt och att situationen sålunda inte gått mot det bättre.

Sammantaget 20 myter listas (s. 8-11). Gemensamt för dem är att de, på olika sätt, berör frågor om identitet – vår identitet "som finländare". Vad har gjort oss och vårt land till vad de är? Visst var vi förtryckta, först av svenskar och sedan av ryssar? Hedniskt aggressiva men fria i själen? Och våra förfäder och -mödrar, de var väl synnerligen jämställda? Wassholm påminner

om att historieskrivningen på 1800-talet och ända in på 1900-talet var knuten till nationalistiska strävanden; att skapa en positiv säridentitet, "det finländska". Inspirationskällan framom andra, Karelen, som ofta fått stå modell för det allra fin-skaste finska, diskuteras av Jacob Löfgren (s. 6-7). Inför sådana nationalistiska föreställningar om en "ursprungligare" kultur, som enligt Löfgren fortfarande frodas, har fakta och kulturell heterogenitet fått ge vika. De göms eller glöms bort.

Frågor som "vem kom först – svenskar eller finnar"? (myt nr 12) är seglivade. En sådan fråga tycktes ligga i bakgrunden för den debatt om svenska ortnamn i Finland som pågått i finlandssvenska medier under våren. Det är oklart vilken skillnad det gör det vem som befann sig var "först". Men framför allt: vem är "vi"? Frågor om vem som kom först förutsätter att människor kan kategoriseras i homogena grupper enligt språk, och att en tidig befolkning av någondera språkgruppen har en självklar förbindelse till de människor som idag talar "samma" språk.

Tanken om "vår" identitet vädras regelbundet i debatter om immigration och integration. Då tycks det finnas en rörande enighet om vad "vi" är, eftersom man kan hålla så hårt på att "de" skall anpassa sig till "oss" och "vårt" samhälle. Nu senast

har tiggande romer väckt ont blod då de så fullständigt misslyckats med att anpassa sig till det flitighetsideal vår finländska nutidsmytologi dikterar: här är vi arbetsamma. (Tydligt är det de gör för att skaffa sin brödföda antitesen till flit, långa och hårda arbetsdagar till trots.)

"Nyfinländare" kallas nuförtiden de som inte fötts som finländare utan förvärvat medborgarskap i ett senare skede i livet. Termen "mörkhyade nyfinländare" har också figurerat i dagspressen. Måhända avspeglar de allt mer frekvent förekommande nya termerna en vilja att uttrycka sig så att ingen tar anstöt, men frågan infinner sig: speglar de nya orden en svårighet i att förlika sig med idén om svarta finländare? Eller överlag med det faktum att finländare inte är och heller aldrig har varit en enhetlig grupp?

Våra myter om historien säger mer om oss än om vår historia. Och alla myter är inte av ondo. Men igen – varför fortlever vissa? Detlev Pleiss frågar sig om bilden av hakkapeliter som skoningslöst anfaller, dräper och våldtar (myt nr 20) kan förändras, och konstaterar att den sitter hårt. Vad säger då tendensen att glorifiera våld och könsförtryck om oss?